

7. 10. 2014

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Provedení domovní prohlídky jako neodkladného a neopakovatelného úkonu

Na jedné straně Listinou základních práv a svobod (dále jen „Listina“) zaručené právo na ochranu obydlí, na druhé straně snaha orgánů činných v trestním řízení, aby byly trestné činy náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni. Domovní prohlídku jako jeden z procesních nástrojů k získávání důkazů lze přirovnat k provazochodci neustále balancujícím nad propastí hrozící neústavnosti. Tento článek si klade za cíl, po stručné charakteristice institutu domovní prohlídky jako jednoho z nástrojů získávání důkazů v trestním řízení, vymezit ve světle aktuální judikatury Ústavního soudu podmínky pro zákonné provedení domovní prohlídky jako neodkladného a neopakovatelného úkonu před zahájením trestního stíhání.

Podle čl. 12 odst. 1 Listiny: *„je obydlí nedotknutelné a není dovoleno do něj vstoupit bez souhlasu toho, kdo v něm bydlí“*. Prostorová dimenze práva na soukromí je klasická ve smyslu její historie, která sahá až do antiky a pokračuje přes středověk zformulováním maximy "můj dům - můj hrad" a dále se rozvíjí.[1] Právo na nedotknutelnost obydlí je omezené trestním institutem domovní prohlídky za striktně daných podmínek. Domovní prohlídka je podle čl. 12 odst. 2 Listiny: *„přípustná pouze pro účely trestního řízení, a to na písemný odůvodněný příkaz soudce“*, přičemž způsob provedení domovní prohlídky ponechává Listina na zákonné úpravě.

Domovní prohlídku lze podle § 82 odst. 1 zákona č. [141/1961](#) Sb., trestní řád soudní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád“) vykonat, *„pokud existuje důvodné podezření, že v bytě nebo v jiné prostoře sloužící k bydlení nebo v prostorách k nim náležejících (obydlí) je věc nebo osoba důležitá pro trestní řízení“*.

Definici pojmu obydlí nalezneme v § 133 zákona č. [40/2009](#) Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“), podle něhož se *„obydlím rozumí dům, byt nebo jiná prostora sloužící k bydlení a příslušenství k nim náležející“*. Jedná se o široký pojem, který klade důraz na faktický stav bydlení, a to z jakéhokoliv právního titulu. Právní úprava ochrany obydlí směřuje k ochraně poskytované prostorám, které uživatel drží za účelem bydlení, vedle obytných domů a bytů tak zahrnuje rovněž obytné chaty, hotelové domy, ubytovny, domovy důchodců, vysokoškolské koleje apod.[2]

Nařídí domovní prohlídku je podle § 83 odst. 1 trestního řádu *„oprávněn předseda senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce. V neodkladných případech tak může, namísto příslušného předsedy senátu nebo soudce, učinit předseda senátu nebo soudce, v jehož obvodu má být prohlídka vykonána. Příkaz k domovní prohlídce musí být vydán písemně a musí být odůvodněn. Doručí se osobě, u níž se prohlídka koná, při prohlídce, a není-li to možné, nejpozději do 24 hodin po odpadnutí překážky, která brání doručení“*. Následně na příkaz předsedy senátu či soudce domovní prohlídku v souladu s § 83 odst. 2 trestního řádu vykonává policejní orgán.

Příkaz k domovní prohlídce má právní povahu rozhodnutí svého druhu (srov. formulaci „jestliže zákon nestanoví něco jiného“ v § 119 odst. 1, 2 trestního řádu), nejedná se tudíž o usnesení a není tak proti němu přípustná stížnost. Subjekty oprávněnými k vydání příkazu k domovní prohlídce jsou v řízení před soudem předseda senátu nebo samosoudce a v přípravném řízení soudce na návrh

státního zástupce.[3]

Z hlediska zákonnosti provedení domovní prohlídky vyžaduje § 84 trestního řádu před vykonáním domovní prohlídky nebo osobní prohlídky nebo prohlídky jiných prostor a pozemků provedení předchozího výsledku „*toho, u koho nebo na kom se má takový úkon konat*“. Smyslem předchozího výsledku před provedením domovní prohlídky, prohlídky jiných prostor a pozemků a osobní prohlídky jako vážného, byť za zákonem stanovených podmínek zcela legálního zásahu do ústavně zaručeného základního práva, pak je (v případě dobrovolného vydání věci v průběhu tohoto výsledku) tento zásah odvrátit. Nelze proto předběžný výsledek jako zákonem předpokládaný, a proto také nezbytný procesní úkon, nahradit jakoukoli konverzací vedenou mimo protokol, a tudíž mimo vlastní procesní úkon.[4]

Z výše uvedeného je zřejmé, že domovní prohlídka může být za splnění zákonem stanovených podmínek nařízena v průběhu celého přípravného řízení a řízení před soudem. Může být samozřejmě provedena ve stádiu vyšetřování, tedy po zahájení trestního stíhání ve smyslu § 160 trestního řádu. Větší smysl ovšem má provedení domovní prohlídky ještě před zahájením trestního stíhání, kdy ovšem může být domovní prohlídka provedena výlučně ve formě neodkladného či neopakovatelného úkonu.

Neodkladné a neopakovatelné úkony definuje trestní řád ve svém § 160 odst. 4 tak, že „*neodkladným úkonem je takový úkon, který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztráty důkazu nesnese z hlediska účelu trestního řízení odkladu na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání a neopakovatelným úkonem pak takový úkon, který nebude možno před soudem provést*“. Pojem „neodkladného úkonu“ je tak vztahován k okamžiku zahájení trestního stíhání, zatímco pojem „neopakovatelného úkonu“ až k řízení před soudem. Ustanovení § 160 odst. 4 trestního řádu pak taxativním ani demonstrativním výčtem dále neuvádí, co je považováno za neodkladný či neopakovatelný úkon, praxe tak není ovlivňována a neodkladnost a neopakovatelnost úkonu pak lze vztahovat ke každému jednotlivému konkrétnímu případu[5].

Pouze pro ilustraci si dovoluji uvést několik příkladů neodkladných a neopakovatelných úkonů, které do těchto kategorií zařadila judikatura. Mezi neodkladné úkony jsou typicky řazeny právě domovní prohlídky, dále pak výsledek svědka, rekonciliace, zadržení osoby podezřelé ze spáchání trestného činu, vydání a odnětí věci, zajištění peněžních prostředků na účtu banky, odposlech a záznam telekomunikačního provozu a celá řada dalších. Neopakovatelným úkonem je výsledek svědka, výsledek toho, komu bylo ublíženo na zdraví a výsledky dalších osob, pakliže se jedná o osobu, která umírá nebo jejíž život je ohrožen, je vážně nemocná nebo vysokého věku, odjíždí na dlouhodobý pobyt do zahraničí nebo je cizím státním příslušníkem nebo nemá státní příslušnost apod.[6] Účelem obecné formulace ustanovení o neodkladných a neopakovatelných úkonech je umožnit praxi aplikovat toto ustanovení pružně a přiměřeně procesní situaci u mnoha důkazních prostředků.

Zdánlivě rozporným se může jevit znění § 160 odst. 4 trestního řádu v porovnání se zněním § 164 odst. 1 trestního řádu. Podle § 160 odst. 4 trestního řádu je využití neodkladných a neopakovatelných úkonů omezeno pouze k okamžiku zahájení trestního stíhání, § 164 odst. 1 trestního řádu připouští jejich využití i poté, co bylo trestní stíhání zahájeno. V této souvislosti je třeba upozornit na to, že § 160 odst. 4 trestního řádu pojednává obecně o všech neodkladných a neopakovatelných úkonech, kdežto § 164 odst. 1 trestního řádu se vztahuje toliko na výsledky svědků provedené jako neodkladný či neopakovatelný úkon. Proto, pakliže bude domovní prohlídka provedena po zahájení trestního stíhání, nebude možno ji provést jako neodkladný a neopakovatelný úkon.

Nyní blíže k samotnému provedení domovní prohlídky jako neodkladného a neopakovatelného úkonu před zahájením trestního stíhání. Ústavní soud se ve své dosavadní judikatuře již několikrát vyjádřil k formálním i materiálním podmínkám provedení domovní prohlídky ve formě neodkladného a

neopakovatelného úkonu, přičemž **pro právní praxi stěžejním se stal nedávno vydaný plenární náleží Ústavního soudu ze dne 7. 5. 2014 sp. zn. Pl. ÚS 47/13**[7], v němž byly mimo jiné shrnuty zásadní poznatky z dřívější judikatury Ústavního soudu stejně tak jako Nejvyššího soudu, a ve kterém se Ústavní soud ztotožnil s rozhodnutím velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2013 sp. zn. 15 Tdo 510/2013, kterým trestní kolegium rozhodovalo v téže věci, jakožto soud dovolací.

Ústavní soud má za to, že v případě provedení domovní prohlídky jako neodkladného a neopakovatelného úkonu musí být prokázáno, že se skutečně jedná o úkon, který nebylo možno provést po zahájení trestního stíhání vůči osobě, které se úkon týká. Takový závěr musí vyplývat jednak ze skutečné, urgentní či jedinečné potřeby provedení tohoto úkonu, ale zcela samozřejmě musí mít konkrétní odraz v protokolu o takovém úkonu.

Podle názoru Ústavního soudu mohou při provádění domovní prohlídky jakožto neodkladného a neopakovatelného úkonu nastat různé praktické situace, z nichž jako typické lze označit tyto tři:

- v době, kdy má být úkon proveden, není známa osoba, proti které se trestní řízení vede (tzv. neznámý pachatel), a pro další postup v trestním řízení je prohlídka nezbytná;
- podezřelý ze spáchání konkrétního trestného činu je orgánům činným v trestním řízení znám, ale bez provedení neodkladného nebo neopakovatelného úkonu nelze vyhovět podmínce uvedené v čl. 6 odst. 3 písm. a) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), podle které má obviněný právo být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu (je třeba podezřelého ztotožnit za pomoci rekognice, odborným vyjádřením nebo znaleckým posudkem určit závažnost poranění, kvalitu padělku platebního prostředku, minimální výši vzniklé škody, množství pěstované rostliny a obsah účinné omamné látky v ní nebo kvalita a množství skladované látky určené k nedovolené výrobě alkoholických nápojů apod.). Bez těchto zjištění by obvinění také neobstálo v testu zjištěných a odůvodněných skutečností podle § 160 odst. 1 trestního řádu;
- policejní orgán v trestním řízení sice shromáždil dostatek podkladů a mohl by proti známému podezřelému zahájit trestní stíhání i bez domovní prohlídky, ale je zde konkrétní skutečnost, odůvodňující obavu, že sdělení obvinění by mohlo způsobit prodlevu nebo být upozorněním pro podezřelého, aby zničil nebo odstranil stopy trestného činu, resp. důkazní prostředky, jež se v předemných, veřejnosti nepřístupných prostorách nacházejí (typicky v případě organizované zločinecké skupiny).[8]

Ve všech třech Ústavním soudem naznačených možných situacích může provedení domovní prohlídky znamenat jedinečnou možnost získání důkazních prostředků a výrazný posun v řízení. Nezbytnou podmínkou pro tento efekt domovní prohlídky je však její řádné a zákonné provedení, jehož nedodržení může mít následek ve formě odmítnutí nezákonné provedené prohlídky jako důkazu soudem.

Provádění domovní prohlídky ve formě neodkladného a neopakovatelného úkonu ve smyslu § 160 odst. 4 trestního řádu s sebou nese určitá rizika, spočívající jednak v (již výše vymezené) samotné povaze domovní prohlídky jako výrazného zásahu do ústavně zaručeného práva na ochranu obydlí a jednak v jisté míře zásahu do práva na obhajobu. V případě neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mají být provedeny ve fázi do zahájení trestního stíhání proti konkrétní osobě, je tak jejich zákonnost podmíněna jednak nezbytností tento úkon provést a jednak požadavkem na řádnou obhajobu pozdějšího obviněného. To se vztahuje i na domovní prohlídku.

Podle plenárního náleží sp. zn. Pl. ÚS. 47/13 dospěl Ústavní soud ke dvěma pro účely tohoto článku stěžejním závěrům. **Prvním z nich bylo, že k zásahu do práva na obhajobu může v případě domovní prohlídky docházet zejména tím, že subjekt trestního řízení - obviněný může**

uplatnit svá procesní práva, zejména právo na obhájce až od okamžiku obvinění (§ 33 odst. 1 věta třetí trestního řádu), a to lze realizovat teprve po provedení prohlídky. Obhájce se tedy prohlídky účastnit nemůže. Tento stav trestní řád částečně kompenzuje. V případech, kdy je prohlídka prováděna za přítomnosti osoby, u níž se úkon koná (§ 85 odst. 1 trestního řádu), je zpravidla požadován její předchozí výslech podle § 84 odst. 1 trestního řádu. Tato osoba má při „výpovědi“ nepochybně právo požadovat právní pomoc advokáta (§ 158 odst. 3 a 5 trestního řádu per analogiam). **Další kompenzací je povinnost orgánu, který prohlídku provádí, uvést v protokolu o domovní prohlídce, na základě jakých skutečností byl úkon jako neodkladný nebo neopakovatelný proveden** (§ 160 odst. 4 trestního řádu), což následně umožní soudu v hlavním líčení snáze přezkoumat a připustit či odmítnout takový důkaz.[9]

Další rovinnou, kterou se ve svém nálezu Ústavní soud zaobíral, a zároveň druhým podstatným závěrem plynoucím z předmětného plenárního nálezu, byl požadavek řádného odůvodnění příkazu k domovní prohlídce, která je realizována jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon, případně přinejmenším uvedení takového odůvodnění do protokolu o domovní prohlídce, přičemž dospěl ke shodnému názoru jako velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu, když konstatoval, že v odůvodnění návrhu státního zástupce a rozhodnutí soudce, ani v protokolu o prohlídce nemusí být nutně uvedena pasáž, která by se výslovně věnovala neodkladnosti nebo neopakovatelnosti dané domovní prohlídky, nicméně tato neodkladnost či neopakovatelnost musí být zřejmá ze spisového materiálu, z okolností případu a z procesní charakteristiky této fáze řízení. Jinými slovy, **pakliže lze v určitém případě dovést věcné důvody pro nařízení domovní prohlídky jako neodkladného a neopakovatelného úkonu, není absence výslovného označení daného úkonu za neodkladný nebo neopakovatelný pochybením dosahujícím ústavněprávní intenzity**. Naopak, v případě, že by jinak formálně bezvadně vyjádřená neodkladnost a neopakovatelnost domovní prohlídky nebyla v konkrétním případě řádně věcně odůvodněna, znamenal by takový úkon porušení základního práva.[10]

Nad rámec rozboru plenárního nálezu sp. zn. Pl. ÚS. 47/13 si dovoluji zmínit další podmínky pro provedení domovní prohlídky v souladu se zákonem, které byly Ústavním soudem formulovány v nálezu ze dne 14. 11. 2012, sp. zn. IV. ÚS 2227/12, v němž Ústavní soud uvedl, že **domovní prohlídka může být zákonně provedena jen v obydlí toho subjektu, který je v příkazu k ní řádně označen**. Provedení domovní prohlídky v obydlí jiného subjektu než označeného v příkazu k domovní prohlídce je porušením základních práv chráněných články 12 Listiny a 8 Úmluvy. Dále pak Ústavní soud ve výše uvedeném nálezu konstatoval, že potřeba nalézt věc nebo osobu důležitou pro trestní řízení může vynutit nařízení a provedení domovní prohlídky u třetí osoby, jež není podezřelá ani obviněná ze spáchání trestného činu (vlast. pozn. jak již bylo výše uvedeno), **to ovšem za předpokladu, že existují dostatečně odůvodněné skutečnosti, že hledaná osoba, důkaz nebo věc, jež má být nalezena, se v těchto prostorách skutečně nachází. V takových případech je samozřejmě nezbytné, aby tato třetí osoba a její obydlí byly v příkazu k domovní prohlídce dostatečně specifikovány**.[11]

Závěrem pokládám za vhodné odkázat na konstantní judikaturu Ústavního soudu, která sloužila jako podklad pro předmětný plenární nálezn a některé právní věty z ní procházející byly rovněž užity v rámci odůvodnění tohoto plenárního nálezu. Charakteristickým pro následně uvedená rozhodnutí Ústavního soudu je výše uvedený požadavek důkladného zdůvodnění neodkladnosti a neopakovatelnosti v soudním příkazu k domovní prohlídce a v případě absentujícího odůvodnění pak dostatek věcných důvodů pro neodkladnost a neopakovatelnost tohoto úkonu. Jedná se o následující: usnesení ze dne 15. 3. 2006, sp. zn. III. ÚS 231/05, usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2007, sp. zn. III. ÚS 1033/07, usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 3. 2009, sp. zn. 3108/08, usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 3. 2011 sp. zn. I. ÚS 2816/10, usnesení Ústavního soudu ze dne 10. 2. 2012, sp. zn. I. ÚS 3369/10, nálezn Ústavního soudu ze dne 16. 5. 2012, sp. zn. I. ÚS 515/12, nálezn

Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 4183/12 a usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 8. 2013, sp. zn. II. ÚS 907/13.

Závěr

Domovní prohlídka provedená jako neodkladný a neopakovatelný úkon před zahájením trestního stíhání má zpravidla zásadní význam pro celé trestní řízení a jeho hlavní účel, tedy náležité zjištění trestných činů a spravedlivé potrestání jejich pachatelů. Je ovšem třeba mít na paměti, že domovní prohlídka představuje významný zásah do jinak zcela výsostného prostředí člověka, kterým je jeho domov. Pokud je navíc domovní prohlídka provedena jako neodkladný a neopakovatelný úkon, může navíc docházet k zásahu do práva na obhajobu. Obě tyto rizika domovní prohlídky mohou být do značné míry eliminována, pakliže budou orgány činné v trestním řízení důsledně dodržovat zákon, přistupovat k domovním prohlídkám pečlivě tak, aby byla co nejvíce šetřena práva všech zúčastněných. **Řádným odůvodněním provedení domovní prohlídky jakožto neodkladného a neopakovatelného úkonu, popřípadě alespoň dostatečný podklad pro tento postup ve spisových materiálech výrazně sníží pravděpodobnost, že by provedená domovní prohlídka mohla být soudem s odkazem na její nezákonné provedení jako důkazní prostředek odmítnuta.**

Mgr. Jana Heiderová

Zdroje:

- Zákon č. [40/2009](#) Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. [141/1961](#) Sb., trestní řád soudní, ve znění pozdějších předpisů.
- Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, 4700 s.
- Komentář k čl. 12 Listiny základních práv a svobod. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR
- plenární nález Ústavního soudu ze dne 7 . 5. 2014, Pl. ÚS 47/13.
- nález Ústavního soudu ze dne 14. 11. 2012, IV. ÚS 2227/12.

[1] Srov. Komentář k čl. 12 Listiny základních práv a svobod. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 12. 8. 2014].

[2] Srov. Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, 4700 s., s. 1112 - 1121.

[3] Srov. Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, 4700 s., s. 1122.

[4] Srov. Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, 4700 s., s. 1142.

[5] Při provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů je potřeba být obzvláště precizní a bedlivý, poněvadž splnění podmínek zakotvených v § 160 odst. 4 trestního řádu je předmětem

přezkoumání soudem v rámci předběžného projednání obžaloby a v hlavním líčení.

[6] Srov. Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, 4700 s., s. 2079.

[7] Dále jen „plenární nález sp. zn. Pl. ÚS. 47/13“.

[8] Srov. plenární nález Ústavního soudu ze dne 7. 5. 2014, Pl. ÚS 47/13.

[9] Srov. plenární nález Ústavního soudu ze dne 7. 5. 2014, Pl. ÚS 47/13.

[10] Srov. plenární nález Ústavního soudu ze dne 7. 5. 2014, Pl. ÚS 47/13.

[11] Srov. nález Ústavního soudu ze dne 14. 11. 2012, IV. ÚS 2227/12.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Podmíněné upuštění od trestního stíhání: racionální odklon u právnických osob](#)
- [Zkreslené vzpomínky v trestním řízení vedeném pro pohlavní zneužívání](#)
- [Přenositelnost důkazů z daňového do trestního řízení](#)
- [Praktický návod na úspěch žádosti o podmíněné propuštění od roku 2026](#)
- [Přijetí prohlášení viny a povinnost soudu vypořádat námitky poškozeného](#)
- [Podmínky pro uložení trestu vyhoštění cizince](#)
- [Zamyšlení nad systémem alternativních trestů: poznámky na pozadí mezinárodní vědecké konference „Rethinking Sentencing: Are We Getting Justice Right?“](#)
- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)